

MESTNA KNJIŽNICA PIRAN

Ana Bembič

**DIGITALNE ZBIRKE DOMOZNANSKIH GRADIV IN NJIHOVA
DOSTOPNOST: PRIMER OBLIKOVANJA DIGITALNE ZBIRKE
RAZGLEDNIC MESTNE KNJIŽNICE PIRAN**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Piran, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Ana BEMBIČ

Naslov pisne naloge: Digitalne zbirke domoznanskih gradiv in njihova dostopnost: primer oblikovanja digitalne zbirke razglednic Mestne knjižnice Piran

Kraj: Piran

Leto: 2023

Št. strani: 33

Št. slik: 2

Št. preglednic: 0

Št. prilog: 0

Št. strani prilog: 0

Št. referenc: 39

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Piran
Mentor v času strokovnega usposabljanja (ime in priimek, naziv delovne organizacije):
Karmen Kodarin, Mestna knjižnica Piran

UDK: 908:676.813(497.4Piran)(043)(0.034.2)

Ključne besede: domoznanstvo, digitalizacija, domoznanske zbirke, digitalne zbirke, razglednice

Izvleček:

Mestna knjižnica Piran v svoji domoznanski zbirki hrani 848 starih razglednic, ki prikazujejo Piran, Portorož in okolico. Velika večina enot je bila digitaliziranih, vendar pa večinoma niso na voljo javnosti, saj je bil na spletni strani knjižnice in na portalu Kamra objavljen le majhen delež razglednic. V načrtu je oblikovanje digitalne zbirke razglednic v sklopu spletne strani knjižnice, ki jo bo možno dopolnjevati in ki bo pregledna, urejena in uporabniku prijazna. Obstoječa digitalna zbirka na spletni strani knjižnice je namreč neurejena. Naloga obravnava digitalizacijo domoznanskega gradiva in s kompilacijo virov povzema izzive, povezane z njegovo dostopnostjo in samo digitalizacijo. Poleg tega prinaša pregled zgodovine razglednic, opredeljuje njihov pomen za družbo in uporabnike ter nekaj primerov tovrstnih zbirk v tujini in v Sloveniji. Uporabljena je deskriptivna metoda in metoda kompilacije, relevantne vsebine so analizirane, povezane in smiselno povzete. V nadaljevanju je predstavljena zbirka razglednic Mestne knjižnice Piran, tako v fizični kot digitalni obliki. Opisano je stanje zbirke in njena ureditev, poleg tega pa je predlagan načrt ureditve zbirke v fizični in digitalni obliki s poudarkom na digitalni zbirki. Ureditve bo temeljila na vsebinski in kronološki razporeditvi elementov. Pripravljen predlog ureditve bo uporabljen pri pripravi digitalne zbirke razglednic na spletni strani knjižnice, ki je v načrtu v bližnji prihodnosti.

KAZALO

1 UVOD	1
2 KAJ JE DOMOZNANSTVO	2
2.1 DOMOZNANSTVO IN DIGITALIZACIJA.....	8
2.2 UPORABNIKI IN DIGITALIZACIJA.....	11
3 RAZGLEDNICA – PRIMER DOMOZNANSKEGA GRADIVA	14
3.1 ZGODOVINA RAZGLEDNIC	15
3.3 ZBIRKE RAZGLEDNIC	17
3.3.1 Zbirke razglednic v tujini	17
3.3.2 Zbirke razglednic v Sloveniji	19
4 PRAKTIČNI DEL: ZBIRKA RAZGLEDNIC MESTNE KNJIŽNICE PIRAN	20
4.1 FIZIČNA ZBIRKA	20
4.2 DIGITALNA ZBIRKA	24
4.2.1 Zajem podatkov	24
4.2.2 Ohranjanje digitalne zbirke	25
4.2.3 Dostop do digitalne zbirke	26
5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI: PREDLOG UREDITVE DIGITALNE ZBIRKE RAZGLEDNIC	26
6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	30

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer zbirnega zapisa v COBISS-u (zajem zaslona).....	23
Slika 2: Primer posamične razglednice v COBISS-u, opremljene s fotografijo (zajem zaslona)	24

1 UVOD

V okviru naloge za bibliotekarski izpit bom predstavila načrt, kako urediti digitalno zbirko razglednic, ki so del domoznanske zbirke Mestne knjižnice Piran. V letih 2005–2020 je Mestna knjižnica Piran nakupila in zbrala 848 starih razglednic Pirana, Portoroža in okolice. Zbirka je bila tudi digitalizirana. Del razglednic je že bil objavljen na domoznanskem portalu Kamra, pa tudi na spletni strani knjižnice. Letos smo zbirko povečali za 66 razglednic, ki pa še niso digitalizirane. Predvidena je digitalizacija na novo pridobljenih razglednic.

V načrtu je oblikovati digitalno zbirko razglednic na spletni strani Mestne knjižnice Piran in pripraviti shemo, ki se bo lahko kasneje dopolnjevala z dodatnimi digitaliziranimi razglednicami in bo pregledna, urejena in uporabniku prijazna.

Mestna knjižnica Piran je bila ustanovljena 23. 3. 1956. Sprva je delovala v pritličnih prostorih sodne palače na Tartinijevem trgu 1, leta 2009 pa je dobila nove prostore na Župančičevi ulici 4, kjer je še danes. Iste leta je pridobila še eno enoto, in sicer krajevno knjižnico v Luciji, ki se od julija 2014 nahaja v Trgovsko-poslovnem centru (TPC) Lucija na naslovu Obala 114. Knjižnica pokriva enajst naselij znotraj občine Piran, in sicer: Piran, Portorož, Lucija, Seča, Sečovlje, Strunjan, Parecag, Dragonja, Sv. Peter, Padna in Nova vas. Knjižnica je v letu 2022 imela 3.132 aktivnih članov, kar pomeni 18 % prebivalcev občine, število dejanskih uporabnikov knjižnice pa je večje. Knjižnica ima skupaj enajst zaposlenih v obeh enotah. Knjižnica je izobraževalno, kulturno in informacijsko središče za vseživljenjsko učenje, opravlja izobraževalno in socialno funkcijo ter nudi storitve za otroke, mladostnike in odrasle. Posebna značilnost je še, da knjižnica deluje na obmejnem in narodnostno mešanem območju, kar ji daje pomembne možnosti za medkulturni dialog in multikulturno delovanje. Kot knjižnica na narodnostno mešanem območju je dolžna zagotavljati storitve in gradivo za italijansko narodno skupnost. Mestna knjižnica Piran ima tudi domoznanski oddelek, ki se nahaja v obeh enotah, tako v Luciji kot Piranu. Namen domoznanske dejavnosti je hranjenje in omogočanje dostopa do informacij o domačem okolju. Knjižnica načrtno zbira domoznansko gradivo od leta 1996. Gradivo obsega raznolike tematike, povezane z občino Piran in Slovensko Istro: pomorstvo, ribištvo, solinarstvo, potapljaštvo, oljkarstvo, kulinarika, etnologija, turizem, obmejna vprašanja, oblačilna kultura, umetnost, urbanizem, dela domačih avtorjev itd. Domoznansko gradivo je namenjeno čitalniškemu branju, možno pa si ga je naročiti v drugo

enoto (tj. iz Pirana v Lucijo in obratno). Gradivo je obdelano in vključeno v lokalni in vzajemni katalog. Domoznanska zbirka obsega okoli 5.000 enot gradiva. Posebej zanimiva je zbirka razglednic, jo hranimo v piranski enoti.

Naloga je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu smo pregledali relevantno zakonodajo in določbe za domoznansko dejavnost, ki so smiselne tudi za zbirke razglednic in digitalizacijo gradiva. Nadalje smo opredelili pomen digitalizacije domoznanskega gradiva in pomen razglednic za knjižnice in družbo. Uporabljena je bila deskriptivna metoda in metoda kompilacije, relevantne vsebine so analizirane, povezane in smiselno povzete. Navedenih je tudi nekaj primerov podobnih praks. Teoretični del obsega poglavji *Kaj je domoznanstvo* in *Razglednica – primer domoznanskega gradiva*.

Drugi del naloge je praktičen, posvečen zbirki razglednic Mestne knjižnice Piran, opisano je stanje zbirke tako v fizični kot digitalni obliki. Pripravili smo načrt, kako se bo zbirko organiziralo in objavilo na spletni strani knjižnice. Praktični del naloge obsega poglavje *Zbirka razglednic Mestne knjižnice Piran*. Sledi razprava z zaključki v poglavju *Predlog ureditve digitalne zbirke razglednic*.

V nalogi so razglednice predstavljene kot poseben del zbirke domoznanskega gradiva, opredeljena sta njen pomen in vloga za lokalno okolje, ob tem pa je pripravljen načrt digitalne zbirke, s katero bi to gradivo približali javnosti in ga naredili dostopnega. Eden od rezultatov je načrt zbirke, ki bo temeljila na vsebinski razporeditvi digitalnih elementov.

Opredelili smo tudi uporabnike, ki jim je zbirka namenjena, in načine, kako se digitalizacija posebnih zbirk umešča med naloge in cilje knjižnice in kako jo primerno zaščititi.

2 KAJ JE DOMOZNANSTVO

Preden se posvetimo zbirkam razglednic kot posebnemu domoznanskemu gradivu, moramo vedeti, kaj je domoznanstvo. Odgovor se skriva že v poimenovanju samem, da gre namreč za domo-znanstvo, torej znanje o domu, poznavanje svojega doma, to je domačega kraja in lokalne zgodovine. Bibliotekarski terminološki slovar definira domoznanstvo kot »raziskovanje, proučevanje domačega kraja, pokrajine z različnih vidikov« (Kanič idr., 2011).

Domoznanska dejavnost obsega gradivo, ki se po vsebini nanaša na neko območje, je nastalo na tem območju in ki so ga ustvarili avtorji s tega območja. Definicija je podobna tej za sloveniko, le da se nanaša na lokalno okolje.

Domoznanstvo je sicer izven knjižničarske stroke manj pogost in poznan pojem, čeprav je obstoj besede izpričan že leta 1880 in ga najdemo v *Pleteršnikovem slovarju* in *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. Zato Breda Pogorelec v odgovoru na vprašanje, zastavljeno v *Jeziku in slovstvu* meni, da bi bilo potrebno ta izraz ponovno uveljaviti tudi izven bibliotekarske stroke, saj ni nobenega drugega pomensko primernega izraza za to področje (Gedrih Karuza in Pogorelec, 1982, str. 113).

Domoznanska dejavnost se je v slovenskih knjižnicah začela na začetku 20. stoletja, razvoj pa je povezan z ustanovitvijo študijskih knjižnic, še posebej po 2. svetovni vojni (Petrovič, 2016, str. 82). V zametkih pa se ideje pojavljajo tudi konec 19. stoletja.

Čeprav je pojem domoznanstva star, pa se je o njem v kontekstu slovenskih splošnih knjižnic začelo pisati okoli leta 1980, posebno zaslužen avtor za domoznansko dejavnost je bil Branko Goropevšek. Slednji je definiral osnovni cilj domoznanske dejavnosti, kot omogočanje lokalni skupnosti, da pridobiva tekoče informacije o dogodkih in dogajanju na njihovem območju in jih seznanja z razvojem njihovega kraja (Goropevšek, 2000, str. 84).

Domoznanske zbirke so sicer poznane povsod po Evropi (ang. *local collection; local history collection, local studies collection, local history room*; nem. *Heimatsbestände; Teritorialbestände*; rus.: *kraevedeskij fond*; fran. *collection locale, collection regionale*, hr. *zavičajna zbirka*). Domoznanska dejavnost se povezuje tudi znotraj mednarodne organizacije IFLA, in sicer v sekciji za rodoslovje in lokalno zgodovino (*Genealogy and local history section*).

Splošne knjižnice so v skladu z zakonodajo dolžne zagotavljati dostopnost gradiva in informacij najširšemu krogu uporabnikov. V *Zakonu o knjižničarstvu* je določeno, da splošne knjižnice »zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo« (Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1), 2001).

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe pa določa, da »knjižnična zbirka poleg knjižničnega gradiva iz prvega in drugega odstavka prejšnjega člena obsega tudi domoznansko gradivo in referenčno gradivo. Splošna knjižnica lahko del knjižničnega gradiva združuje v posebne knjižnične zbirke« (*Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe*, 2023). Domoznansko gradivo je običajno del posebne knjižnične zbirke, tudi če je prosto dostopno. Pri tem je knjižnična zbirka definirana kot skupek več vrst dokumentov na različnih medijih, ki predstavljajo fond določene knjižnice (Pečko-Mlekuš, 1995, str. 116).

Uporablja se običajno v dveh pomenih: ali kot označitev celotnega fonda določene knjižnice ali kot poimenovanje določene vrste knjižničnega gradiva, ki je namensko ločeno od ostalega fonda (Kerec, 2001, str. 54).

Domoznanstvo je seveda primer tovrstne določene vrste knjižničnega gradiva. Običajno je ločena od preostale zbirke, pogosto je gradivo namenjeno zgolj čitalniški rabi in ne izposoji. Tako je organizirana tudi domoznanska zbirka Mestne knjižnice Piran, ki ima domoznansko zbirko v obeh enotah, v Luciji in Piranu, in sicer v ločenem prostoru od preostale zbirke.

Čeprav domoznanske zbirke kvantitativno ne predstavljajo velikega dela knjižnice, je njihova vsebina neprecenljiva, saj so temelj za spoznavanje lokalne zgodovine in ohranjanje družbenega spomina (Krpan Smiljanec, 2015, str. 4). Zaradi tega postajajo vse bolj cenjene in iskane in tako predvsem osrednje območne knjižnice prevzemajo nalogo, ki je bila sprva dodeljena študijskim knjižnicam (Kodrič-Dačić, 2011, str. 27–28).

Uporaba domoznanskega gradiva in njegova priljubljenost kaže, da je staro gradivo aktualno in pomembno za razvoj in prihodnost lokalnega okolja. Gre za zbirko, ki je nenadomestljiva in s katero knjižnice izkazujejo svoj pomen za okolico. Za dosego tega cilja skušajo tudi čim bolj pritegniti pozornost javnosti (Novljan, 2005, str. 8–9).

Zlasti pomembno je domoznanstvo na območjih z različnimi manjšinskimi etničnimi skupnostmi. Zelo pomembno je, da knjižnične zbirke vsebujejo gradivo, povezano s temi skupnostmi. Zgolj zbiranje pa ni dovolj, gradivo je potrebno tudi predstavljati, in to ne le na lokalni ravni (Novljan, 2005, str. 24).

To je vsekakor pomembno za dvojezično območje, na katerem deluje Mestna knjižnica Piran, ki zbira tudi gradivo, povezano z italijansko manjšino na območju svoje občine. Razglednice v zbirki so bile večinoma napisane v drugih jezikih, kar kaže na to, kako je bilo območje Pirana z okolico vpeto v mednarodno okolje.

Koristi domoznanske dejavnosti so raznolike, Novljan definira koristi tako za knjižničarja kot za uporabnika. In sicer so koristi za knjižničarja naslednje: identifikacija z lokalno skupnostjo, prepoznavanje potreb lokalne skupnosti, pridobivanje sodelavcev, razvoj storitev in kakovosti, profesionalni razvoj, pridobivanje članov, povečevanje uporabe domoznanske zbirke in drugih zbirk in storitev. Medtem pa so koristi za uporabnika naslednje: večja prepoznavnost njegove lokalne skupnosti in njenih dejavnosti, razvoj osebne/lokalne bibliografije, informacije in možnosti za ustvarjanje, raziskovanje ter utrjevanje lokalne identitete. Koristi pa ima tudi lokalna skupnost, in sicer prepoznavnost, uveljavljanje posebnosti, uveljavljanje pripadnosti, spodbujanje ustvarjalnosti, odgovorno delovanje, sodelovanje in povezovanje (Novljan, 2005, str. 12).

Slovenske splošne knjižnice so dale oblikovanju domoznanske zbirke, kar je temeljni del domoznanske dejavnosti, visoko prioriteto (Aupič idr., 2018, str. 12). V študiji je povzeto, da je elektronski dostop do domoznanskih vsebin ena od potreb po storitvah, ki so jih identificirale splošne knjižnice (Aupič idr., 2018, str. 21). Naloge domoznanske dejavnosti so razvoj, digitalizacija, priprava in objava vsebin za portal Kamra in urejanje domoznanske zbirke. To je v skladu z izbrano temo, saj bo knjižnica odgovorila na potrebo po digitalnih domoznanskih vsebinah in uredila primerno digitalno zbirko.

Raziskava navaja prioritete kategorije storitev, pri čemer je domoznanstvo prepleteno z različnimi storitvami, in sicer s storitvami za vseživljenjsko učenje odraslih, informacijskimi storitvami (predstavitve Kamre), storitvami za ustanove in ranljive skupine v lokalni skupnosti. Vse navedene storitve je približno polovica knjižnic navedla kot zelo pomembne.

Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic (2022, str. 6) navaja, da z »domoznansko dejavnostjo gradimo kulturno identiteto in pripadnost skupnosti«.

Naloga se sklada z dvema ciljema strateškega področja 3: *Inovativne in proaktivne knjižnice v času sprememb*. Prvi od teh ciljev je cilj 3.1 *Spremljanje in prilagajanje potrebam in trendom v okolju*, za kar je eden od ukrepov oblikovanje storitev, povezanih z zaznanimi trendi v družbi. Ena od teh sprememb je digitalna preobrazba in del te je oblikovanje digitalnih zbirk, kakršne so digitalizirane razglednice.

Drugi cilj je cilj 3.2 *Razvoj splošnih knjižnic na področju zagotavljanja in spodbujanja dostopa do zanesljivih informacij ter njihove izobraževalne vloge za dvig informacijske pismenosti*. Znotraj tega strateškega cilja je predvideno povezovanje knjižnic glede ponudbe e-virov. To bi lahko omogočilo večjo bazo digitaliziranih zbirk razglednic, morda po zgledu AKON-a, avstrijske zbirke digitaliziranih razglednic (*Österreichische Nationalbibliothek*). Seveda je to le stranski element tega cilja, saj digitalizirane razglednice niso temeljno gradivo knjižnic.

Strateški načrt Mestne knjižnice Piran 2020–2024 (Mestna knjižnica Piran, 2019, str. 10) temelji na definicijah knjižničnih vlog. Ena od njenih nalog je tudi zbiranje, hranjenje in posredovanje domoznanskega gradiva in s tem skrb za ohranjanje zgodovinske, kulturne in naravne dediščine svojega območja. Posebnost knjižnice je njeno delovanje na narodnostno mešanem območju, kar je pomemben element za domoznansko dejavnost in medkulturno povezovanje.

V načrtu so kot cilji domoznanske dejavnosti opredeljeni: spodbujanje zanimanja za lokalno okolje, krepitev in večanje prepoznavnosti domoznanske zbirke, dobro organizirano domoznansko gradivo, aktualna obdelava domoznanskega gradiva, večja dostopnost tega gradiva v digitalnem okolju, krepitev sodelovanja z uporabniki in posredovanje informacij (Mestna knjižnica Piran, 2019, str. 17–18).

Kar dva cilja sta povezana z digitalizacijo: »povečana dostopnost gradiva za uporabnike, npr. izgradnja domoznanskega digitalnega arhiva s tematsko ureditvijo in smiselno vsebinsko organizacijo (albumi in digitalizirane razglednice, digitalizacija primerne domoznanskega gradiva, digitalizacija člankov iz tiskane periodike ipd.)« in pa »večja dostopnost domoznanskega gradiva Mestne knjižnice Piran v digitalnem okolju z aktivnim sodelovanjem na domoznanskih portalih ter vključevanjem v lokalne, regionalne in nacionalne domoznanske projekte« (Mestna knjižnica Piran, 2019, str. 17–18).

Med kazalci uspešnosti sta obiskanost domoznanskih portalov oziroma spletnih vsebin, ki jih objavlja knjižnica, in velikost ter obseg digitaliziranih vsebin.

Priprava zbirke razglednic je v skladu s *Strokovnimi priporočili in standardi za splošne knjižnice*, ki opredeljujejo, da »knjižnica gradi lastne elektronske informacijske vire dostopne na daljavo v skladu z mednarodnimi in nacionalnimi strokovnimi smernicami«, pri čemer je »domoznansko gradivo dostopno v digitalizirani obliki glede na oblikovane prioritete digitalizacije in avtorskopravne omejitve« (Strokovna priporočila in standardi ..., 2018, str. 19).

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018, str. 49) definirajo knjižnično vlogo kot perspektivo, ki poveže različne vidike in opredeli namen delovanja za neko skupino. Med knjižničnimi vlogami, ki jih določajo strokovna priporočila, lahko tematiko ureditve digitalne zbirke razglednic uvrstimo med kar nekaj knjižničnih vlog. Najpomembnejša je seveda za vlogo domoznanske dejavnosti, saj so razglednice del domoznanske zbirke. Namen te knjižnične vloge je podpora razumevanju, raziskovanju lokalne skupnosti in gradnji njene identitete; spodbujanju zanimanja za lokalno okolje; spodbujanju zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti in skrbi za ohranjanje vrednosti lokalnega okolja. V opisu je zapisano, da knjižnica gradi informacijske vire, digitalizira gradivo in spodbuja objavlanje domoznanskega gradiva na spletu, vse to pa velja tudi za oblikovanje digitalne zbirke razglednic. Koristi so poznavanje zgodovine domačega kraja, poznavanje kulturne dediščine in kohezija lokalne skupnosti. Ciljna skupina so kar vsi uporabniki. Rezultat, ki ga lahko merimo v danem primeru, je uporaba domoznanskega gradiva v elektronski obliki. Pri zbiranju gradiva je možno osnovati sodelovanje z drugimi sorodnimi inštitucijami in uporabniki samimi. Gradnja lastnih podatkovnih zbirk je tudi ena od predvidenih aktivnosti znotraj te vloge.

Ureditev zbirke razglednic se dotika tudi vloge pridobivanja znanja, saj se prek razglednic učimo o lastni preteklosti in preteklosti svojega kraja – digitalizacija pa omogoči lažje pridobivanje tega znanja. Gradivo je tako dostopno tudi šolskim otrokom, ko pripravljajo naloge na temo svojega domačega kraja, pa tudi dijakom, ki bi se s temi vsebinami lahko srečali pri učenju zgodovine.

Za tematiko relevantna knjižnična vloga je tudi vključevanje v družbo, saj je za vključevanje v neko skupnost pomembno poznavanje kraja, v katerem živiš, in njegove preteklosti; gre za vsebino, ki omogoča povezovanje med člani lokalne skupnosti. Eden od namenov te knjižnične vloge je spoznavanje slovenske kulture, del tega pa je tudi preteklost in poznavanje svojega kraja, kar je lahko zanimivo tudi za priseljence, saj tako spoznajo kraj, v katerega so se priselili. Vsebina je primerna tudi za vse druge ranljive skupine. Preteklost kraja je tisto, kar povezuje ljudi na območju lokalne skupnosti. Lahko so še tako različni, a jim je skupen kraj bivanja.

Vlogo spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti je ravno tako možno povezati z domoznansko dejavnostjo. Kultura povezuje, del kulture pa je tudi preteklost in poznavanje domačega kraja ter njegove preteklosti. Dostopnost razglednic v digitalizirani obliki lahko poveča zanimanje lokalne skupnosti za lokalno zgodovino in vodi v druge aktivnosti, ki so povezovalne oz. ustvarjalne narave. Recimo organizacija razstav, predavanj na temo »naš kraj skozi čas« ipd.

Kazalci uspešnosti določene knjižnične vloge so: rezultati dela, število uporabnikov, podoba knjižnice v očeh uporabnikov in vpliv delovanja na uporabnike. Izgradnja digitalne zbirke razglednic je eden od rezultatov, dodatno merilo za vrednotenje pa je lahko število klikov na stran. Tako se tudi ugotovi število uporabnikov, izraženo zanimanje za domoznansko zbirko ali relevantne dogodke pa lahko uporabimo kot kazalec, kako zbirka vpliva na delovanje uporabnikov. Digitalizirana zbirka razglednic nagovarja skoraj vse ciljne skupine, saj se jo lahko vsem predstavi na njim primeren način. V Mestni knjižnici Piran smo tako npr. že predstavljali razglednice tudi predšolskim otrokom.

Gradnja digitalne zbirke razglednic je tako naloga, ki povezuje različne skupine uporabnikov in je dobro umeščena med potrebe in obveze knjižnične domoznanske dejavnosti. Domoznanstvo kot pomembna veja knjižnične dejavnosti potrebuje digitalizacijo gradiva, saj tako lahko najširši množici uporabnikov približa svoje najbolj zanimive vsebine.

2.1 DOMOZNANSTVO IN DIGITALIZACIJA

Digitalizacija je dandanes že del naših življenj na vseh področjih in knjižnice niso izjema. Zlasti pomembna je za redkejša in rokopisna gradiva – tako npr. dandanes raziskovalno delo s

srednjeveškimi rokopisi poteka skoraj izključno z digitaliziranim gradivom, dostopnim od koderkoli na svetu.

Evropska unija prepoznava digitalizacijo kulturne dediščine kot zelo pomembno. Eden od ciljev je narediti evropsko digitalno dediščino prepoznavno in dostopno. Evropa ima namreč edinstveno kulturno in znanstveno dediščino, za ohranjanje in zaščito katere je digitalizacija ključnega pomena. V skladu s tem je leta 2008 nastal tudi portal *Europeana* (europeana.eu), na katerem so zbrane digitalizirane knjige, slike, muzejski predmeti, arhivska besedila, glasbeni tiski in rokopisi, zvočni in video posnetki itd. Z *Europeano* je povezana tudi slovenska Kamra.

IFLA je pripravila smernice za digitalizacijo gradiva in v njih opredelila razloge za digitalizacijo (*Guidelines for digitalization ...*, 2002, str. 11–14):

- Povečana potreba po dostopu kot glavni razlog
- Izboljšanje knjižnične ponudbe najširši skupini uporabnikov
- Omejitev rabe občutljivih ali težko uporabljivih izvirmikov
- Omogočanje razvoja tehnične infrastrukture in usposobljenosti osebja ustanovam
- Razvoj partnerskih odnosov med ustanovami
- Iskanje partnerskih ustanov
- Ekonomske ugodnosti

IFLA poziva, da se pred projektom digitalizacije zastavijo naslednja vprašanja: ali je projekt smiseln za uporabnike (obstaja veliko zanimanje); ali je primerna priložnost (tj. denar je na voljo); ali obstaja potreba za zaščito občutljivih objektov; ali bo projekt prinesel priliv financ. Poleg tega pa še, ali so na voljo za projekt: denar, veščine, zmožnosti, tehnična infrastruktura (*Guidelines for digitalization ...*, 2002, str. 6–9).

Tudi v Sloveniji *Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2020–2027* opredeljuje digitalizacijo in virtualizacijo digitalnih vsebin kot enega od desetih kulturno-političnih ciljev. Na pomen digitalizacije je še posebej opozorila tudi epidemija Covid-19, saj se je pojavilo iskanje alternativnih načinov doseganja občinstva in povečalo povpraševanje po digitalnih kulturnih vsebinah (*Resolucija o nacionalnem ...*, 2022).

Digitalizirana dediščina nastaja skozi proces, in sicer od analogne k digitalni dediščini. Kot pravi Krpan Smiljanec, je zelo pomemben proces digitalizacije, ki predvideva najprej urejeno analogno zgradbo in dobro pripravljen načrt digitalizacije, ki pa je odvisen od usposobljenosti kadra, preprek, povezanih z avtorskimi pravicami in potencialnega sodelovanja z drugimi ustanovami. Važna je tudi izvedba skeniranja in opremljanje gradiva z metapodatki in dodatnimi besedili, seveda pa tudi dostopnost in pot do končnega uporabnika (Krpan Smiljanec, 2015, str. 118).

Prednosti digitalno reproduciranih dokumentov, ki jih izpostavlja Kerec, so: hiter dostop do gradiva, istočasna uporaba dokumenta več uporabnikov, obnova in izboljšava digitalnega zapisa, enostavna nadaljnja reprodukcija oz. tisk na papir. Korist pa ima tudi knjižnica, saj: zaščiti gradivo pred poškodbami, prihranek časa (ni potrebno iskati, transportirati, pospravljati gradiva za vsakega uporabnika). Skrajša se število korakov, ki jih mora uporabnik opraviti, da pride do gradiva. Slabe strani pa so: dodatna strojna oprema, čas, uporabljen za bibliografski zapis in digitalizacijo dokumenta, izgubijo se statistični podatki o izposoji (Kerec, 2001, str. 69–71).

Ta razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije je prinesel digitalizacijo, ki je zlasti pomembna za domoznansko gradivo in vsebine. Novljan piše, da dostop do gradiva na spletu, naj bo to na spletni strani knjižnice ali na skupnem portalu, omogoča in razširja uporabo gradiva, s tem pa uveljavlja pomen fizične oblike gradiva, ki ga hrani knjižnica. In sicer tako v lokalnem okolju kot tudi širše. S tem pa se večja tudi ugled in prepoznavnost knjižnice, ki to gradivo hrani (Novljan, 2005, str. 29).

Legan v članku, ki sicer govori o digitalizaciji muzejev, ugotavlja na primeru Slovenskega etnografskega muzeja, da so bili nekateri sprva skeptični do digitalizacije, češ da se bo obisk muzeja zmanjšal, v resnici pa je bil učinek obraten. Z digitalizacijo se je obisk spletnih strani povečal in s tem pritegnil več obiskovalcev tudi v sam muzej. Povečala se je prepoznavnost muzeja in povečali so se zahtevki za dodatno iskanje gradiva v dokumentaciji (Legan, 2021, str. 18–19).

Digitalizacija je za domoznanstvo pomembna tudi zato, ker je domoznansko gradivo pogosto redko in občutljivo, z digitalizacijo pa se omogoči njegovo širšo rabo, ki gradiva ne prizadene, ga zaščiti pred nadaljnjo obrabo in pomaga pri ohranjanju.

Razvoj spleta je knjižnicam omogočil različna sredstva oglaševanja in medijske poti. Knjižnice in javni zavodi morajo biti prisotni na spletu, da najdejo pot do uporabnikov in jim omogočijo dostop do svojih storitev in ponudbe. Tudi domoznanska dejavnost sodi med informacije javnega značaja, saj predstavlja identiteto in ustvarjalnost lokalne skupnosti (Novljan, 2003, str. 79).

2.2 UPORABNIKI IN DIGITALIZACIJA

Potrebe uporabnikov se spreminjajo in temu se morajo prilagajati tudi knjižnice. V skladu s tem se premikajo k digitalnim vsebinam, ki so vedno in povsod dostopne. Pri načrtovanju digitalnih zbirk je najpomembneje imeti v mislih uporabnika, njegove potrebe ter enostavnost uporabe uporabniškega vmesnika. Načrtovalec mora poznati potrebe, zmožnosti in lastnosti uporabnikov in se jim prilagajati pri načrtovanju (Walsh idr., 2020, str. 75–76).

Utopično je pričakovati, da se bodo uporabniki prilagodili zbirki – zbirka se mora prilagoditi uporabnikom, če želi biti priljubljena in v rabi, kar je njen namen. Zato je zelo pomembno tudi, da je zbirko enostavno najti izven institucionalnih repozitorijev, saj uporabniki raje uporabljajo Google kakor spletne knjižnične kataloge in podatkovne baze. Pomembno je gradivo pripeljati do uporabnikov in ne le čakati, da sami najdejo zbirko (Ladd, 2015, 228–229).

Matusiak (2006, str. 486) sklene, da če je enostavno iskanje z Boolovimi operatorji prevladujoča iskalna strategija, se morajo temu prilagoditi in se tega zavedati tudi digitalni knjižničarji in razvijalci spletnih strani.

Največ težav pri tovrstnih straneh je povezanih z razumljivostjo, in sicer, tako Visciola (2006), so običajno povezane z uporabljenim jezikom (preveč strokoven jezik), sistemom označevanja, organizacijo informacij, sploh v informacijsko visoko intenzivnih spletiščih (prekrivanje vsebin, ker so določene vsebine v več klasifikacijah). Visciola (2006) opozarja, da je potrebno imeti pri načrtovanju za uporabnika v mislih štiri zahteve uporabnosti: dobro navigacijo,

pričakovano uporabnost in popolnost vsebin, razumevanje vsebin in učinkovito komunikacijo ter atraktivno grafiko.

Pri načrtovanju digitalizacije, tako Krpan Smiljanec, moramo biti pozorni na več stvari. Eno je cilj projekta digitalizacije, upoštevati je treba, ali je podobno gradivo že digitalizirala kakšna druga institucija in v kakšnem fizičnem stanju je gradivo, ki se ga digitalizira. Pri načrtovanju moramo biti pozorni tudi na tehnološke zmožnosti, financiranje in vprašanja avtorskih pravic. Kriteriji pri izboru so naslednji: ali gre za zbirko, ki je nedostopna oz. ima omejeno dostopnost; ali želimo povečati dostopnost te zbirke za širšo javnost; v kakšnem stanju so izvorniki; ali želimo zaščititi izvornike s pomočjo digitalne verzije kot alternative rabi izvornikov; kako bomo definirali cilje projekta; reševanje vprašanja avtorskih in sorodnih pravic; cena digitalizacije; vrednotenje prvotne zbirke (Krpan Smiljanec, 2015, str. 131–132).

Krpan Smiljanec opozarja na problematiko objavljanja digitalne zbirke znotraj spletne strani knjižnice, saj lahko to omeji dostop uporabnikom – domoznanska zbirka je brez vrednosti, če se uporabniki ne zavedajo njenega obstoja in je ne znajo najti. V kolikor vedo, da ima knjižnica domoznansko digitalno zbirko, je verjetneje, da bodo v Google vtipkali kot ključne besede ime knjižnice in domoznanska zbirka, saj je to veliko hitreje, kot prebijanje skozi knjižnično spletno stran (Krpan Smiljanec, 2015, str. 151).

Stran, na kateri se nahaja digitalna zbirka, ne sme biti prenatrpana in imeti preveč besedila. Pozorni moramo biti na količino multimedijskih elementov, rabo barv in razporejenost elementov na ekranu. Uporaba mora biti enostavna. Besedila se lahko razbije z rabo različnih grafičnih elementov, a tudi pri tem ne smemo pretiravati, saj tudi grafični elementi otežijo iskanje. Upoštevati je treba tudi, da imajo lahko uporabniki težave z vidom ali prepoznavanjem barv. Jasek (2007, str. 11) predlaga, da ne uporabimo več kot tri do štiri komplementarne barve.

Pozornost uporabnikov digitalnih informacij je kratka in hitro obupajo, zato je pomembno, da se jih ne preobremeni. To se doseže tako, da je spletna stran preprosto in smiselno organizirana in da se informacije hitro najdejo. Vizualna hierarhija mora biti jasno zastavljena, ključne informacije pa morajo biti na vrhu. Neprimerno je, da mora uporabnik veliko drsati skozi stran (ang. *scrolling*), sploh pa ne vodoravno. Bolje je razdeliti stran na podstrani, čeprav je veliko klikanja lahko težava za starejšo populacijo (Krpan Smiljanec, 2015, str. 153).

Tudi izbor pisave ni brez pomena, slaba čitljivost lahko predstavlja veliko težavo, saj je branje z ekrana 25 % počasnejše kot branje s papirja, kar kaže raziskava Nielsena in Lorangerja (2006, str. 133). Avtorja priporočata velikost črk 12–15, da je vsebina dostopna tudi uporabnikom s težavami z vidom. Čitljivost je boljša pri uporabi kontrastnih barv. Jezik pa mora biti jasen, enostaven in razumljiv.

Pri poti razglednic do uporabnikov je potrebno ali vsaj zelo zaželeno uporabiti marketinške prijeme in družabna omrežja, ki so najbližje sodobnemu potrošniku. Buczynski (2008, str. 197–198) priporoča marketing od ust do ust (*word-of-mouth*, *WOM*).

Bolje od samih objav na družabnih omrežjih je, da se objava zares širi od ust do ust, npr. prek ponovnih objav (*reposts*) uporabnikov samih. Tako kažejo izkušnje zbirke *Bowden Postcard Collection Online*, ki je povečala dostop do svoje zbirke predvsem zaradi objav gradiva na Pinterestu in Flickru. Leta 2014 so na Flickru objavili vse razglednice, ki so jim potekle avtorske pravice in dnevni obisk je narasel na 20.000 uporabnikov. Več je bilo dodanih razglednic, večji je bil obisk. Za pridobivanje novih uporabnikov se je izkazala kot najbolj učinkovita manjša, a redna količina objav. Tovrstno objavljanje je izredno pomembno, saj je potrebno aktivno iskati nove uporabnike. Ni namreč zelo verjetno, da bodo zbirko odkrili po naključju v nepregledni množici podobnih zbirk. Doseg zbirk razglednic je lahko sicer zelo širok, saj je *Bowden Postcard Collection Online* sicer prvenstveno namenjen univerzi v Ohio, a kljub temu dosega 15 % uporabnikov izven ZDA (Ladd, 2015, str. 229–230).

Kot je predstavljeno v študiji *Domoznanska dejavnost v slovenskih splošnih knjižnicah in v Univerzitetni knjižnici Maribor*, je leta 2016 kar 97 % splošnih knjižnic promoviralo svoje domoznanske vsebine prek spletnih strani in portalov, s čimer dosega večjo prepoznavnost sebe kot institucije in svojega dela. Prek družbenih omrežij je te vsebine predstavljalo 90 % splošnih knjižnic, v tiskanih medijih 84 %, prek promocijskega materiala 79 %, radia 76 %, najmanj pa prek televizije, 55 % splošnih knjižnic. Družbena omrežja so aktualen način vzpostavljanja stika z uporabniki, posebno mlajšimi. Splošne knjižnice za promocijo domoznanskih vsebin na družabnih omrežjih največ uporabljajo Facebook (90 % knjižnic), v manjši meri YouTube (21 %), Instagram (3 %), na Pinterestu pa je bila prisotna le ena splošna knjižnica (2 %). Splošne knjižnice so sicer prisotne tudi na Twitterju, a domoznanske vsebine

so bile predstavljene na njem le v štirih knjižnicah (Bon idr., 2018, str. 33–34). Sklepamo sicer lahko, da se je v kasnejšem času prisotnost na družabnih omrežjih okrepila.

3 RAZGLEDNICA – PRIMER DOMOZNANSKEGA GRADIVA

Razglednice so posebno gradivo kulturne dediščine, iz katerega se lahko seznanimo z oblačilno kulturo, prevoznimi sredstvi, arhitekturnimi spremembami in turistično ponudbo skozi čas. Izvemo lahko, kaj je bilo ljudem v preteklosti tako pomembno, da so to umestili na razglednice in jih kupovali ter pošiljali domov. Poleg tega lahko skozi spremljamo razvoj (domačega) kraja.

Razglednice sodijo med slikovno gradivo, to je gradivo, ki je dvodimenzionalna slika, izdelana v izvorni obliki, s tehnikami kot so risanje, slikanje ali fotografija (ISBD, 2017, str. 248).

Gre za gradivo, na katerega lahko gledamo z več vidikov. Grafični del razglednice nam govori o kulturi svojega časa, o krajih, ki jih prikazuje, načinu življenja. Poleg tega je odraz javne in osebne, družinske zgodovine oz. preteklosti. Slikovni del nam kaže zgodovinske, urbanistične, arhitekturne, naravoslovne podatke, medtem ko je sporočilo na drugi strani osebno in kaže družinske odnose, povezave, potovanja. Kot tisk pa ima pogosto tudi tehnične podatke o tiskarju, kar je podatek o tiskarski dejavnosti in tudi zanimiv predmet za zbirateljce. Tako razglednica združuje elemente globalnega in lokalnega hkrati, kar jo dela posebej zanimivo (Krpan Smiljanec, 2015, str. 169–170).

Razglednica ima na *recto* strani podobo, torej beleži pogled, ki je kulturni fenomen, hkrati ima lahko tudi elemente turistične pa tudi politične propagande, pri čemer beleži prehod družbe iz podeželske v mestno. Je neke vrste okno v svet, ki združuje lokalni, regionalni in nacionalni pogled. Kaže nam tipično krajino, spomenike in kraje. Kaže nam, kako so videli nek kraj (De Lemos Martins idr., 2011, str. 165).

Ko je razglednica poslana, mora potovati skozi določen čas in prostor, da pride do naslovnika, in mora obstajati v fizičnem svetu (De Lemos Martins idr., 2011, str. 170). Razglednica je lahko obravnavana tudi kot predmet zbirateljstva, kot darilo, spominek, sredstvo sporočanja (Rogan, 2005, str. 3).

Razglednice so tudi primer demokratizacije kulture in komunikacije, saj so povezane tako z dostopnostjo tiska kot tudi s svojo cenovno dostopnostjo – cenejše so bile od pisem. So tudi pokazatelj družbenih sprememb in pojava turizma oz. prostega časa nasploh, saj je v zadnjem stoletju postalo dopustovanje v turističnih krajih dostopno širši populaciji in ne le premožnejšim slojem.

3.1 ZGODOVINA RAZGLEDNIC

Razglednice so zelo priljubljeno domoznansko gradivo, pa tudi sicer so priljubljene pri zbiralcih in tudi pošiljateljih. Gre za dopisnico, ki ima na eni strani fotografijo kraja, ki je običajno priljubljena turistična lokacija, na drugi strani pa prostor za besedilo, sporočilo in prostor za naslov ter znamko v desnem zgornjem kotu.

V naši okolici, na območju Avstro-Ogrske, je bila prva dopisnica brez slike (pod imenom *Correspondenzkarte*, dobesedni prevod je dopisnica, torej kartica za dopisovanje) predstavljena 1. oktobra 1869. Prva razglednica (ki je ravno tako dobesedni prevod besede *Ansichtskarte*, torej kartica z razgledom), dopisnica s sliko, pa je bila predstavljena leta 1885. Tako je postal nek topografski motiv del komunikacije in jo je dopolnjeval. Tovrstna dopisnica je bila cenejša od pisma in je zato hitro postala priljubljeno sredstvo poštnega komuniciranja. Do pojava dopisnice so se pisma vedno pošiljala v zapečateni oz. zaprti ovojnici. Leta 1869 se je na pobudo dr. Emanuela Hermanna v Avstro-Ogrski uvedla dopisnica – *Correspondenz-karte* kot odprto pismo brez ovojnice.

Klasični videz kot ga poznamo danes, torej da je na eni strani razglednice razdeljena na polovico, kjer je polovica namenjena naslovu naslovnika, druga pa sporočilu pošiljatelja, je razglednica dobila leta 1906 v Rimu po sklepu Svetovne poštarske zveze (Krpan Smiljanec, 2015, str. 169).

Razglednice so se (in se še vedno, čeprav v vedno manjšem obsegu) običajno pošiljale znancem in sorodnikom s potovanj. Specializirane založbe so tiskale slike na kartončke standardiziranih velikosti, sprva običajno enobarvne, od približno leta 1895 pa tudi večbarvne litografije. Okoli leta 1914 so se pojavile prave črno-bele fotografije, ki pa so jih občasno tudi ročno barvali.

Barvne fotografije se pojavijo v šestdesetih letih. Razglednice so od leta 1890 postale sredstvo masovne komunikacije in dosegle vrhunec popularnosti v dvajsetih letih 20. stoletja. Priljubljenost so začele izgubljati v 21. stoletju, saj postaja tradicionalen način komunikacije po pošti vedno bolj zastarel zaradi razvoja novih tehnologij. Še vedno pa se razglednice pošiljajo, priljubljene so tudi različne izmenjave, kakršna je recimo *Postcrossing*.

Razglednice so postale priljubljen predmet zbirateljstva. So namreč estetsko gradivo, ki ne zavzema veliko prostora in omogoča enostavno izmenjavo z drugimi zbiratelji, motivika pa je raznovrstna. Poleg tega s časom pridobivajo na privlačnosti, saj postajajo tudi zgodovinski vir. Tako so postale priljubljene tudi med inštitucijami in za raziskave v kontekstu kulturnih in družbenih študij, kjer so pogosto predmet raziskav vsakdanjega življenja.

Čeprav so razglednice pomembne kot topografski vir, moramo biti pri njihovi uporabi za raziskovalne namene zelo previdni, saj so zaradi masovne produkcije pogosto vsebovale lažne motive in bile deležne retuširanja, montaže in kombiniranja različnih grafičnih elementov – v skladu s tem, kar je bilo v posameznem obdobju priljubljeno in zaželeno. Primer tega je recimo prirejanje fotografij, da se zdijo kot risbe.

Nimajo pa vse razglednice nujno topografskih motivov. Nekatere obeležujejo posebne dogodke ali dokumentirajo vsakdanje življenje. Zaradi tega, tako Failing, nudijo bogat material za poučevanje in šolsko rabo, lahko so uporabne za raziskovalce, učitelje in učence, ki jih lahko najdejo v arhivih, muzejih in digitalnih repozitorijih (Failing, 2016, str. 419).

Dandanes razglednice niso več tako cenovno ugodne, pa tudi komunikacijo po pošti vedno bolj izpodrivajo sodobnejši načini komunikacije. Pošiljanje razglednic po pošti je še vedno priljubljeno, a vedno manj, saj je enostavneje, predvsem pa brezplačno, s telefonom slikati turistično lokacijo in jo poslati prek različnih aplikacij.

Razglednice so odlični pedagoški pripomoček, kar sta izpostavila že John Dewey in Francis Parker na začetku 20. stoletja (Failing, 2016, str. 420). Failing v članku izpostavlja tudi pomen razglednic za razvoj lokalne identitete, saj odslikavajo pomembne dogodke, poslovne dejavnosti, kraje in ljudi. Kot tudi drugi drobn tisk omogočajo opazovalcu, da si ustvari pomen

tako iz slike kot tudi pisane besede. S pogledom sto let v preteklost si lahko zamislijo identiteto kraja na podlagi preteklosti, ujete na razglednici (Failing, 2016, str. 422–427).

V članku Sistija (2010) imamo primer zanimive raziskave na podlagi razglednic: razvoj turističnega kraja v Argentini, ki prikazuje del mesta Mar del Plata, kjer so bili sprva hotel, kopališče in trgovine, po požaru leta 1905 pa se je kraj razvijal povsem drugače. Članek izpostavlja tudi, kaj se je ljudem zdelo vredno izpostaviti na razglednici. Tako je na neki razglednici izpostavljeno parkirišče z avtomobili in ne morje ali turisti. Protagonist razglednic je postal avtomobil in ne več zgradbe ali ljudje. Opazna pa je tudi sprememba turističnega kraja v kraj masovnega turizma, kjer so visoke zgradbe in hoteli prekrili območje, ki so ga prej zapolnjevale vile z vrtovi (Sisti, 2010, str. 7–9).

3.3 ZBIRKE RAZGLEDNIC

3.3.1 Zbirke razglednic v tujini

Avstrijska narodna knjižnica (*Österreichische Nationalbibliothek*) ima zbirko razglednic s celega sveta. Z zbiranjem so začeli leta 1905, hkrati z geografsko zbirko, ki vsebuje različne zemljevide, atlase, globuse, geografske reliefe in drugo geografsko strokovno gradivo. 75.000 razglednic s topografskimi motivi, ki so jim že potekle avtorske pravice, pa je bilo digitaliziranih skupaj z geografskimi podatki. Objavljene so bile na spletnem portalu AKON (<https://akon.onb.ac.at/>), po katerem se lahko išče po krajevnih imenih ali po digitalnem zemljevidu. Gre za projekt digitalizacije, ki je bil zastavljen v letih 2012–2016 in katerega cilj je bil digitalizirati 75.000 razglednic in zanje urediti najpomembnejše metapodatke (Hintersonleitner idr., 2017, str. 149–150).

Najtežje je bilo najti metodo za skeniranje 75.000 razglednic, ki bi bila učinkovita in finančno vzdržna. Pomembno je bilo seveda tudi, da sta ostali strani *recto* in *verso* povezani brez napak in zamenjav. Zaradi kompleksnosti obdelave podatkov so za skeniranje pooblastili zunanjega izvajalca. Vnesli so vse metapodatke, ki jih je vsebovala posamezna razglednica: toponime, založbo, leto izdaje, leto odpošiljanja, imena zgradb na sliki, gora, voda, leto izdaje, fotografa, kraj izdaje, podatek, ali je fotografija barvna ali črno-bela, ali je razglednica popisana in ali ima

znamko ter je štempljana. Poleg tega pa še signaturo in inventarno številko (Hintersonleitner idr., 2017, str. 150).

Glede na lokacijo na zemljevidu je predstavljenih okoli 70.000 razglednic iz kar 2000 različnih krajev: <https://akon.onb.ac.at/#center=efgtpvrgrfzf&zoom=3>.

Podobno zbirko ima tudi Predarlska deželna knjižnica (*Vorarlberger Landesbibliothek*). Zbirka obsega 30.000 razglednic z območja Predarlskega in je del knjižničnega repozitorija, kjer se nahaja tudi drugo gradivo, do razglednic pa pridemo tako, da izberemo razglednice kot format (<https://pid.volare.vorarlberg.at/>).

Swiss Postcard App je zbirka švicarske knjižnice, ki jo sestavlja izbor razglednic iz knjižnic različnih kantonov. Do razglednic se dostopa prek aplikacije (<https://memoriav.ch/de/swiss-postcard-app/>).

Švicarska je tudi zbirka razglednic Adolfa Fellerja (*Die Sammlung Adolf Feller der ETH Zürich*). Zbirka obsega 54.000 razglednic, ki jih je Adolf Feller (1879–1931) doniral knjižnici in so digitalizirane prek E-Pics (<https://ba.e-pics.ethz.ch/login/welcome.jsp?es=1>).

Na Madžarskem imajo zbirko *Hungaricana*, ki je skupni portal madžarskih arhivov, muzejev in knjižnic (<https://www.hungaricana.hu/en/>). Digitaliziranih je čez 400.000 enot gradiva, tudi dokumentov in zemljevidov, od tega pa je kar 300.000 razglednic. Največji delež razglednic je del zbirke Zempléni Múzeuma v Szerencsu. Digitalizacijo je financirano madžarsko ministrstvo za kulturo.

Tudi izven Evrope so zbirke razglednic zelo priljubljene. Takšna zbirka je tudi *Bowden Postcard Collection Online* univerze v Miamiu (<https://digital.lib.miamioh.edu/digital/collection/postcards/search>). Zbirka obsega pol milijona razglednic iz celega sveta, v obdobju 1880–1990. Zbirka je bila sprva organizirana geografsko in topografsko glede na donatorje, nedostopna in nekatalogizirana. Leta 2013 so se odločili zbirko digitalizirati z dvema glavnima ciljema: narediti zbirko dostopno in omogočiti iskanje po njej ter ozaveščati in omogočiti rabo razglednic v predavalnicah in izven univerze. Pri razporeditvi so se osredotočili na geografsko lokacijo razglednic (različne države ZDA), pri

čemer pa so upoštevali tudi, kam so bile poslane. Pri obdelavi metapodatkov so uporabili standard Dublin Core, pri lokaciji pa so skušali biti čim bolj natančni in če je le bilo mogoče napisati točen naslov (ulico in hišno številko) za zgradbe na fotografiji. Digitalizirali so obe strani razglednic (*recto* in *verso*), digitalizirane razglednice pa so v digitalno zbirko vnašali študenti, s čimer se je zmanjšalo stroške obsežnega projekta (Ladd, 2015, str. 225–227).

3.3.2 Zbirke razglednic v Sloveniji

Knjižnice omogočajo dostop do digitaliziranega gradiva prek mnogih portalov. Takšna je npr. *Digitalna knjižnica Slovenije* (www.dLib.si), domoznanski portal Kamra (www.kamra.si), nekatere vsebine pa so objavljene tudi na spletnih straneh posameznih knjižnic. Nastali so tudi leksikoni, kakršna sta *Obrazi slovenskih pokrajin* (<https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/>) in *Slovenska biografija* (<https://www.slovenska-biografija.si/>), ipd.

Reid poudarja, da internet domoznanskim zbirkam omogoča, da postanejo povezljive, da se jih lahko skupno ustvarja, pri čemer nastaja obsežen arhiv, ki odseva spomin vseh naših skupnosti, ne le ene (Reid, 2003, str. 2–6).

Resman zapiše, da so domoznanske zbirke lahko partner v razvoju kulturnega turizma in promociji lokalnega okolja (Resman, 2005, str. 44).

Kamra je namenjena uporabniško ustvarjenim vsebinam, izkoriščanju znanja množic in vpreganju znanja množic na spletu. Tovrstni portali izhajajo iz mikrozgodovine (*Alltagsgeschichte*), ki se je razvila v 80-ih, njen cilj pa je raziskovanje od spodaj navzgor (Malec, 2015, str. 24–26).

Portal Kamra je spletni info sistem, katerega namen je združevati informacije z različnih področij, ki jih že zdaj zbirajo in posredujejo splošne knjižnice in sorodne ustanove. Prek Kamre so lahko lokalne informacije, ki jih pripravijo za regijo kompetentne institucije, dostopne na enem mestu (Karun, 2005, str. 473).

Cilj Kamre je prispevati digitalizirane domoznanske vsebine in tako obogatiti spletni prostor (Frković in Klemen, 2012, str. 29–30).

Portal Kamra sledi strategiji Evropske digitalne agende (2010), naslednice Pobude i2010: digitalne knjižnice (2005), ker omogoča spletni dostop do digitaliziranih analognih zbirk.

Mariborska knjižnica je sistematično digitalizirala domoznanske vsebine v zvezi z Lovrencem na Pohorju. Vsebine so razdelili na sedem tematskih sklopov: turizem, narava, lovrenški govor, šola in lovrenški šolarji, Lovrenčani, zgodovina, etnologija. Digitalizirali so zbirko raziskovalnih nalog o Lovrencu na Pohorju, kar so nadgradili z razglednicami iz različnih obdobj. Poleg tega pa so dodali še zbornik člankov o Lovrencu na Pohorju, objavljenih v časniku *Večer* v letih 1945–1947. Podobno zbirko so zasnovali tudi o Vurberku, in sicer je sestavljena iz fotografij, razglednic in drugih besedil. Zbirka je bila objavljena tudi na Kamri in dLibu (Hriberšek Vuk, 2012, str. 46–49). Manjše zbirke digitaliziranih razglednic imajo mnogi muzeji in knjižnice.

Kot lahko vidimo iz zapisanega, so razglednice zelo privlačna vsebina domoznanske zbirke, saj zanimajo širok spekter uporabnikov, od starejših, ki se določenih sprememb spomnijo, kot tudi mladih, ki spoznavajo domači kraj. Zanimive so tako za lokalno prebivalstvo kot tudi za raziskovalce. V preteklosti je bila v Mestni knjižnici Piran že prirejena razstava starih razglednic, celotna zbirka pa je bila digitalizirana. Razglednice so namreč gradivo, ki je v fizični obliki javnosti težko dostopno, ne izposoja se ga zaradi njegove vrednosti za zbirko. Digitalizacija je zato dobra rešitev za zagotavljanje dostopa do gradiva. Del digitalizirane zbirke razglednic Mestne knjižnice Piran je vnesen na domoznanski portal Kamra znotraj objavljenih digitalnih zbirk (<https://www.kamra.si/organizacije/mestna-knjiznica-piran/>), del pa na spletno stran knjižnice (<https://www.pir.sik.si/e-knjiznica/domoznanska-zbirka-starih-razglednic/>), vendar gradivo ni urejeno in objavljene in dostopne niso vse razglednice.

4 PRAKTIČNI DEL: ZBIRKA RAZGLEDNIC MESTNE KNJIŽNICE PIRAN

4.1 FIZIČNA ZBIRKA

Zbirka razglednic, ki jih hrani Mestna knjižnica Piran, trenutno obsega 848 razglednic. Večina nakupa je bila opravljena postopoma v letih 2005–2020. Letos se je opravil nakup 66 razglednic, v naslednjem letu je v načrtu nakup še dodatnih 51 razglednic.

V zbirki so razglednice z območja občine Piran, največji delež predstavljata Piran in Portorož, ki sta osrednji turistični destinaciji v občini. Nekaj jih je tudi z Bernardina, Strunjana, Lucije, Fiese, Seče in Sečovelj.

Najstarejše razglednice v zbirki so iz konca 19. stoletja, zbirka pa sega do leta 1985. Najstarejše razglednice datirajo v leto 1895. Največji delež razglednic je iz obdobja pred 2. svetovno vojno. Starejše razglednice so na hrbtni strani večinoma popisane v italijanskem in nemškem jeziku, pogosto tudi češkem. Tiste po drugi svetovni vojni so večinoma v slovenščini, nekaj pa tudi v hrvaščini, italijanščini in srbsščini (v tem vrstnem redu).

Zbirka se nahaja v piranski enoti, po dogovoru pa si jo je mogoče ogledati tudi v Luciji. Razglednice so razporejene v tri albume, in sicer topografsko. V prvem albumu so tiste, katerih motivi so iz Pirana, album je razdeljen na dva dela, v prvem delu so tiste iz obdobja do 1945, v drugem pa po 1945. V drugem albumu je Portorož do leta 1945, v tretjem pa Portorož po letu 1945 in preostali kraji, tj. Fiesa, Bernardin, Lucija, Seča, Sečovelje in Strunjan. Tudi razglednice manjših krajev so razporejene na pred in po 1945, vendar pa je teh razglednic manj, zato je ta razdelitev manj pomembna. Letos nabavljene razglednice še niso razporejene v albume, ureditev je načrtovana v bližnji prihodnosti.

V albumih je 297 razglednic z motivom Pirana, od tega jih je 231 izpred 1945, kasnejših pa 66. Razglednic z motivom Portoroža je 380, od tega jih je 308 izpred 1945, kasnejših pa 72, od tega jih je 30 natisnjenih med leti 1945 in 1965, 42 pa od 1965 in 1985. Razglednic z motivom Bernardina je skupno 29, od tega 21 do leta 1945, z motivom Fiese 20, od tega 6 izpred 1945, z motivom Sečovelj je 6 razglednic, z motivom Seče 3, Strunjan pa je na 37 razglednicah, od tega jih je 27 izpred 1945. Ker letos kupljene razglednice še niso v albumu, niso upoštevane pri tem izračunu, obsegajo pa 29 razglednic z motivom Pirana, 36 z motivom Portoroža in 1 razglednico Fiese.

Kot lahko vidimo, prevladujejo starejše razglednice, kar je novejših, pa so le do leta 1985, kasnejših zbirka zaenkrat ne obsega. To je tudi razumljivo, saj je več povpraševanja in zanimanja za starejše gradivo, ki se je v krajih na fotografiji bolj spremenilo. To je sicer škoda, saj se kraji spreminjajo še naprej. Res pa je tudi, da se razglednice vedno manj pošiljajo,

izpodriva jih digitalna fotografija – prijateljem in sorodnikom lahko prek spleta v trenutku pošljemo fotografijo, medtem ko razglednica pogosto pripotuje do naslovnika, ko je pošiljatelj že dolgo doma.

Razglednice so razporejene znotraj albumov po motiviki. Portorož se deli na motive plaže, hotela Palace, skupine kopalcev, druge hotele in vile. Takšna razporeditev je uporabljena najprej do mejnika, ki je leto 1945, nato se spet ponovi ista motivika. Razglednice, fotografije katerih so slikane z iste lokacije, so ravno tako skupaj, nekatere pa so bolj unikatne in niso del nobene skupine motivov. Enako velja tudi za Piran, kjer je različnih motivov več, in sicer so to fotografije Pirana z morja, piranska punta, cerkev sv. Jurija, morje s poudarkom na plovilih (parnik, marina, jadrnice), Piran, slikan z obzidja, piransko obzidje, Benečanka, Tartinijev trg, Tartinijev trg z vozili, posebno tramvajem, vodnjaki, minoritski samostan, pokopališče in druge manjše lokacije, kakršna je recimo Trg 1. maja.

Za druge kraje je razporeditev po motivih manj pomembna, saj je razglednic manj. Upoštevana je razporeditev po motivih, recimo v Strunjanu, kjer sta ločena motiva Cerkev Marijinega prikazovanja in plaža.

Kot mejnik je določeno leto 1945, razdelitev je poljubna. Najprej so razvrščene razglednice do leta 1945, nato pa po 1945, tudi te so razporejene po topografski motiviki. Razglednice so v fizični zbirki razporejene dokaj smiselno, uporabnike običajno zanimajo določene lokacije in tako jih je mogoče hitro najti.

Pri katalogizaciji v COBISS-u je bila vsaki razglednici določena inventarna številka, vendar pa jih je bil velik del obdelan v obliki zbirnega zapisa. Ker gradivo v fizični obliki ni opremljeno z inventarno številko, je nemogoče identificirati, katera razglednica ima katero inventarno številko. Ko je postalo mogoče v COBISS-u zapisu priložiti fotografijo, je bil vsak katalogizacijski zapis opremljen s fotografijo razglednice in jo je možno identificirati. Te enote gradiva, ki so bile obdelane posamično, vsebujejo tudi opis fotografije in podatek, ali so bile poslani ali ne. Primer zbirnega zapisa in primer posamične razglednice s fotografijo lahko vidimo na spodnjih slikah.

Bembič, A., Digitalne zbirke domoznanskih gradiv in njihova dostopnost: primer oblikovanja digitalne zbirke razglednic Mestne knjižnice Piran. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Mestna knjižnica Piran - Biblioteca civica Pirano - vsi oddelki (SIKPIR)

2.

Osnovni podatki Podrobni podatki

[Piran [Slikovno gradivo] : stare razglednice od 1965-1985] išči dalje

Vrsta gradiva - umetna zbirka ; neleposlovje za odrasle
Založništvo in izdajevca - [S. l. : s. n., 1965-1985]
Jezik - slovenski
COBISS.SI-ID - 3445175

Teme
Piran | 20.st. | Razglednice | stare razglednice |
Tartinijev trg | Benečanka

Zaloga Zaloga v drugih knjižnicah

Signatura – lokacija, inventarna št. ...	Status izvoda	Rezervacija
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057033	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057021	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057036	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057026	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057028	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057040	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057037	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057025	☐ prosto - za čitalnico	⊙
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00057039	☐ prosto - za čitalnico	⊙

Slika 1: Primer zbirnega zapisa v COBISS-u (zajem zaslona)

Mestna knjižnica Piran - Biblioteca civica Pirano - vsi oddelki (SIKPIR)

92. Medk. izp.

Osnovni podatki Podrobni podatki

Pirano [Slikovno gradivo]

Prkazuje pogled na zunanje piransko pristanišče, ob obali so hiše in palače, v pristanišču večji in manjši čolni, nekateri imajo razpeta jadra

Vrsta gradiva - razglednica; neleposlovje za odrasle
Založništvo in izdelava - Pirano; Portorose; M Cattai, 1914
Jezik - Italijanski
COBISS.SI-ID - 4858039

Išči dalje

Teme
Piran | 20.st. | Razglednice | stare razglednice | pristanišča | čolni | jadra | hiše | cerkve | zvoniki | palače | palača Gabrielli | palača Bartole Fonda | palača Ventrella

Vse izdaje in prevodi
Vse izdaje v tem jeziku

Digitalne vsebine: dCOBISS

Zaloga Zaloga v drugih knjižnicah

Signatura - lokacija, inventarna št. ...	Status izvoda	Rezervacija
Piran d 77.047 PIRAN IN: 00118004	prosto - za čitalnico	⊗

2023 © IZUM. Vse pravice pridržane. | Pogoji uporabe | Pravilnik o zasebnosti | Izjava o dostopnosti | Piškotki | COBISS | mCOBISS
Različica 13.8.2, izd. 17.9.2023

Slika 2: Primer posamične razglednice v COBISS-u, opremljene s fotografijo (zajem zaslona)

4.2 DIGITALNA ZBIRKA

4.2.1 Zajem podatkov

V letih 2005–2021 so bile vse razglednice digitalizirane. Mestna knjižnica Piran jih je digitalizirala z lastnimi sredstvi in tako izboljšala knjižnično ponudbo in zaščitila izvirno gradivo. Razglednice je digitaliziral zunanji izvajalec, saj knjižnica nima primerne opreme za kvalitetno skeniranje tovrstnega gradiva.

Žal niso bile vse digitalizirane z obeh strani. Večina razglednic je digitaliziranih tako *recto* kot *verso*, 243 razglednic pa samo *recto*. Gre za razglednice, ki so bile digitalizirane na začetku, med leti 2005 in 2007. Od vključno 2008 so razglednice digitalizirane z obeh strani. V letošnjem letu dokupljene razglednice še niso bile digitalizirane.

Razglednice na fizičnem nosilcu ne vsebujejo skoraj nobenih metapodatkov razen tega, da so zložene po mapah, kjer je zapisano, ali gre za Portorož ali Piran pred ali po letu 1945 in v

katerem letu so bile nakupljene. Na spletni strani knjižnice (<https://www.pir.sik.si/e-knjiznica/domoznanska-zbirka-starih-razglednic/>) je stanje še slabše, saj so razglednice brez kakršnegakoli metapodatka in ravno to je v načrtu spremeniti.

Na portalu Kamra objavljene razglednice vsebujejo več metapodatkov, in sicer opis vsebine na razglednici, ključne besede, status avtorskih pravic, založnik, leto nastanka in uporabljen jezik na razglednici. V kolikor je ta informacija znana, je pripisan tudi metapodatek, kdo je avtor fotografije in kdaj je bila razglednica poslana. Enote v digitalni zbirki znotraj Kamre *Stare razglednice – dragocena kulturna dediščina mesta Piran* (<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/stare-razglednice-dragocena-kulturna-dediscina-mesta-piran/>), v katero je vključenih 154 razglednic, vsebujejo tudi hrbtno stran, vendar je potrebno ponovno klikniti na izbrano razglednico (torej sta potrebna dva klika).

Digitalna zbirka na spletni strani Mestne knjižnice Piran bo vsebovala vse metapodatke, ki so vključeni v Kamro, zbrani pa so seveda tudi v COBISS-u, od koder so tudi vneseni v Kamro. Razglednice vsebujejo naslednje metapodatke: leto izdelave, založnik, fizični opis (ali je barvna ali črno-bela, velikost), podatek, ali je bila poslana, jezik, predmetne oznake, opis slike. Zapisana je tudi lokacija, ki opredeljuje kraj na sliki, pogosto je to le okvirna oznaka, npr. Portorož ali Piran, če pa je na sliki kak prepoznaven objekt, kot je npr. hotel Palace, pa je zapisano tudi to. Več težav je pri tistih razglednicah, ki so katalogizirane kot zbirni zapisi, saj tam podatkov za posamezno enoto ni. V načrtovano digitalno zbirko bodo vključeni vsi ti metapodatki.

4.2.2 Ohranjanje digitalne zbirke

Digitalizirana zbirka je hranjena na zunanem disku in na DVD-jih. Hranjenje digitalnih razglednic zgolj na fizičnih nosilcih seveda ni dobro, saj lahko pride do okvare nosilca, pa tudi DVD-ji počasi izginjajo iz rabe, novejši računalniki pogosto tudi ne omogočajo njihovega vstavljanja. Razglednice so razporejene po letih nabave (DVD za posamezno leto), ravno tako so razporejene na zunanem disku. Znotraj leta nabave so občasno razdeljene glede na lokacijo, ki jo prikazujejo, in sicer običajno ali gre za Piran ali Portorož pred ali po letu 1945. Ali so razdeljene, je odvisno od tega, koliko razglednic je bilo tistega leta nakupljenih.

Takšna razporeditev je daleč od optimalne in bi jo bilo zagotovo potrebno spremeniti. Tudi razglednice v fizični obliki bi lahko bile bolj urejene, npr. da bi bile zložene kronološko ali vsaj po desetletjih, vendar pa je iskanje dokaj enostavno, saj je količina razglednic v zbirki obvladljiva. Pri digitalni obliki je več težav, saj leto nabave pri iskanju ni relevanten podatek. V praksi je tako, da običajno uporabniki iščejo določeno razglednico v digitalni obliki, da bi jo lahko uporabili pri svojem delu, in da jo poiščemo, je potrebno preiskati vse mape po letih. Delo je zamudno, zato je v načrtu urediti tudi digitalno zbirko, ki bo bolj smiselna. Uporabniki sami nimajo dostopa do digitalne zbirke – lahko si ogledajo fizično zbirko v čitalnici, če pa potrebujejo digitalno obliko razglednice, se morajo obrniti na bibliotekarja, ki jim jo poišče.

4.2.3 Dostop do digitalne zbirke

Ker je zbirka digitalizirana in hranjena na tak način, ni pa zares dostopna uporabnikom, je cilj Mestne knjižnice Piran, da bi bile vse razglednice v zbirki javno dostopne in objavljene v spletni zbirki. Na spletni strani knjižnice je trenutno objavljenih le 100 razglednic, kar je manjši del zbirke, razporejene so popolnoma neurejeno, brez kakršnihkoli metapodatkov, vnesene so naključno, razdeljene niso niti po lokaciji niti kronološko. Nekatere so tudi podvojene.

Delež razglednic je bil vnesen tudi na portal Kamra, večinoma v kontekstu različnih prispevkov in člankov, poleg že omenjene digitalne zbirke znotraj Kamre je bilo lani (2022) vnesenih nekaj razglednic z motivom hotela Palace ob članku, ki je obravnaval zgodovino hotela. Vneseni so ključni metapodatki, ni pa objavljena hrbtna stran. Na Kamri ni urejene in pregledne zbirke, po kateri bi se lahko enostavno iskalo. Tudi objavljeni članki niso sistematični. Postopoma bomo na Kamro vnesli še kakšno digitalno zbirko.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI: PREDLOG UREDITVE DIGITALNE ZBIRKE RAZGLEDNIC

Po predstavljenem stanju, v katerem se nahaja zbirka razglednic Mestne knjižnice Piran, se bomo posvetili predlogu, kako urediti digitalno zbirko. Poleg digitalne zbirke razglednic bi bilo dobro spremeniti tudi urejenost fizične zbirke v albumih. Razglednice bo potrebno v vsakem primeru premestiti zaradi na novo pridobljenih razglednic, ki jih bo treba razvrstiti po motiviki. Bolj smiselno bi bilo zbirko urediti po topografskih motivih in nato znotraj motivike

razglednice razporediti kronološko. Ali pa razdeliti obdobje pred 1945 na vsaj dva dela, saj je največji delež razglednic iz tega obdobja – približno enako število razglednic je iz obdobja pred 1. svetovno vojno kot iz obdobja med vojnama. Odlično bi bilo tudi opremiti tako fizične razglednice v albumih kot tudi tiste, ki so hranjene na fizičnih nosilcih, z inventarno številko, da bi bile lažje najdljive in identificirane. Žal je za tiste, ki niso bile obdelane posamično in s fotografijo, temveč kot zbirni zapis, nemogoče ugotoviti, katera razglednica ima katero inventarno številko.

V digitalni zbirki bi bilo smiselno uporabiti enak način, torej zložiti razglednice glede na lokacijo in jih urediti po kronološkem zaporedju. V zbirko se bo umeščalo tudi naknadno pridobljene razglednice, ko se jih bo digitaliziralo. Za izvedbo digitalizacije dodatnih razglednic bo poskrbel zunanji izvajalec prek javnega naročila, saj knjižnica nima primerne opreme za ustrezno digitalizacijo tovrstnega gradiva.

Finance za vzpostavitev zbirke in digitalizacijo dodatnih razglednic bo zagotovila knjižnica. Kar se tiče digitalizacije, gre za majhno količino dodatnega gradiva. Za učinkovito in estetsko oblikovano zbirko je možno, da se bodo pojavile težave pri tehnični izvedbi, torej pri oblikovanju same spletne strani. Za začetek bo zbirka vzpostavljena na že obstoječi spletni strani knjižnice. To sicer pomeni, da na estetiko in vizualne elemente ne bo mogoče toliko vplivati, da bi bila zbirka res privlačna, je pa lahko uporabna in zanimiva.

Razglednice bi bilo dobro objaviti z obeh strani, *recto* in *verso*, v kolikor sta obe strani digitalizirani, v kolikor pa ne, je nujno poskrbeti za digitalizacijo *verso* strani, saj je to pomemben del gradiva, ki prispeva svoj del zgodbe. Pove nam tudi, od kod so bili obiskovalci krajev v piranski občini in kam so pošiljali razglednice. *Verso* je nujen element, ki je zanimiv tudi za raziskovalce, enostavnost dostopnosti pa lahko tudi pritegne zanimanje raziskovalcev. Dodatna naloga je potem uskladiti in povezati razglednici s prednjo in hrbtno stranjo, posebno, če je treba to urediti za že digitalizirane razglednice, saj je potrebno poiskati izvornike in slike povezati.

Žal pa objava obeh strani ni brez zapletov, saj *verso* stran vsebuje osebne podatke, ime in naslov naslovnika, kar je lahko problematično zlasti za novejšje razglednice oz. tiste po letu 1945. Objava razglednic je lahko problematična tudi s stališča avtorskih pravic, ki so sicer za

razglednice, objavljene pred 1970, že potekle, saj je bilo takrat določeno, da avtorske pravice za fotografije veljajo 25 let. Od leta 1970 pa velja, da potečejo po 70-ih letih, torej so potekle za razglednice, ki so bile izdane do leta 1952. Vsekakor pa morajo biti objavljene razglednice opremljene z licencami dopustne rabe.

Po zgledu zbirke razglednic *Bowden Postcard Collection Online* bi se lahko identificiralo točne lokacije in vpisalo naslove, s katerih je posneta fotografija. Zlasti odlično bi bilo, če bi se jih lahko povezalo tudi z zemljevidom po zgledu avstrijske zbirke razglednic AKON, kjer se lahko razglednice išče neposredno s klikom na zemljevid. V primeru zbirke Mestne knjižnice Piran to sicer ni nujno, saj za razliko od avstrijske zbirke pokriva le območje občine Piran, kar je geografsko gledano dokaj majhno področje, poleg tega je velik del razglednic slikan s podobne točke, predvsem fotografije, ki vključujejo morje in prikazujejo Piran ali Portorož. Bolj zanimiv je ta podatek za portoroške vile in za manjše kraje. Takšen način prikaza razglednic, tj., da se jih išče po zemljevidu, bi bil odlična priložnost za Kamro, kjer je objavljenih že mnogo razglednic iz cele Slovenije.

Nujni podatki ob vsaki razglednici bodo lokacija (z naslovom, v kolikor je to mogoče), leto izida/odpošiljanja, založnik, avtor fotografije, v kolikor je znan, jezik besedila na hrbtni strani, kam je bila poslana, status avtorskih pravic. V prihodnje bi se lahko razglednice opremilo še s transkripcijo besedila na hrbtni strani in s prevodom, saj bi bilo to zanimivo za nadaljnje raziskovanje. Za večjo preglednost bi bilo dobro, da se ti podatki izpišejo ob kliku na posamezno razglednico.

Razglednice iz te digitalne zbirke bomo v nadaljevanju objavljali tudi na Kamri, saj bodo tako lahko dobile večjo prepoznavnost in potencialno tudi več obiskovalcev spletne strani Mestne knjižnice Piran. Objavo razglednic določene motivike bo poleg že zdaj obstoječe strukture metapodatkov pospremilo tudi besedilo oz. članek, ki bo osvetlil motiv na slikah.

Pomemben izziv za digitalno zbirko je, da pride do uporabnikov. Vsekakor morajo biti razglednice najdljive v običajnih brskalnikih, kot je Google, da jih lahko odkrije naključen uporabnik, ki se potem seznanja z zbirko in jo lahko obiše še za ogled preostalega gradiva. Zelo pomembno je, da se k promoviranju zbirke pristopi proaktivno in da jo knjižnica promovira ne samo na spletni strani, ampak tudi prek družbenih omrežij, kot kaže izkušnja z *Bowden*

Postcard Collection Online. Oblikovala se bo strategija objavljanja na družbenih omrežjih, Facebooku in Instagramu za začetek, saj ima Mestna knjižnica Piran že zelo aktivna profila. Po potrebi in v skladu z razvojem pa se bo dodajalo še druga omrežja. Glede na priljubljenost domoznanskega gradiva, kot so razglednice, se bo doseg uporabnikov zagotovo povečal. Zlasti Piran in Portorož sta še vedno živi turistični destinaciji in tako zanimiva tako za prebivalce in zgodovinarje kot tudi širše občinstvo. Zagotovo lahko pritegnejo tudi ljudi, ki so v preteklosti dopustovali na teh destinacijah. Tako se lahko knjižnica s svojo zbirko vključi tudi v sodelovanje s turistično ponudbo in postane partner v razvoju lokalnega okolja. Navsezadnje je Mestna knjižnica Piran že imela razstavo razglednic, ki je dopolnjevala turistično ponudbo kraja, saj so razstave obrnjene navzven, proti ulici, in si jih lahko ogledajo mimoidoči, tudi turisti. Seznanjenost ljudi z obstojem zbirke pa lahko celo poveča obisk knjižnice ali vsaj zanimanje za domoznansko dejavnost v lokalnem okolju in širše – tako kot je objava digitaliziranega gradiva povečala obisk muzejev. Potrebno pa je tudi s skrbno pripravljeno strategijo uporabiti družbena omrežja in zbirko predstaviti različnim uporabnikom. Ker so razglednice dober učni pripomoček, dajejo možnost tudi sodelovanju s šolami in vrtci.

Možnosti za raziskovanje obravnavane tematike je še veliko, saj se lahko zbirko razglednic obravnava na različne načine. Lahko se razišče spletne zbirke še z grafičnega vidika, kako je lahko zbirka estetsko oblikovana, lahko z računalniškega, kako se programsko vzpostavi spletno stran. Ko bo zbirka vzpostavljena, se lahko razišče, kako deluje. Velik potencial za raziskovanje pa ima zbirka za domoznanske raziskave: od kod so bili ljudje, ki so dopustovali na tem območju, komu so pisali domov, ali obstajajo kakšne razlike med različnimi obdobji, do koder segajo razglednice (pred prvo svetovno vojno, med vojnoma, po drugi svetovni vojni), kaj se jim je zdelo zanimivo izpostaviti, pa tudi kaj so pisali. Razglednice se lahko transkribira in nato tudi prevede. Zlasti takšne raziskave omogoča digitalna dostopnost gradiva, saj raziskovalci pogosto sploh ne obiščejo več fizičnih lokacij, kjer se gradivo nahaja.

Sklenemo lahko, da je ureditev digitalne zbirke razglednic pomembna naloga za Mestno knjižnico Piran. Takšne so potrebe in zahteve časa, v katerem se nahajamo, poleg tega obstaja interes za gradivo, ki mora postati dostopno. Zanimivo je namreč za veliko različnih uporabnikov, ki imajo sedaj spečo informacijsko potrebo. Veliko dela je že bilo narejenega, v lasti knjižnice je 848 razglednic, od katerih jih je 782 že digitaliziranih in jih je potrebno urediti in vnesti na spletno stran v smiselni razporeditvi po motiviki in kronološkem vrstnem redu ter

opremiti z metapodatki. Največ dela bo z urejanjem digitaliziranega gradiva, ki je trenutno razporejeno po letih nabave in ne po motiviki niti po letih izida. Ureditev digitalne hrambe razglednic pa je temelj za ureditev spletne zbirke.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Aupič, M., Brenčič, P., Fras Popović, S., Lesjak, B., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005-2017: raziskava*. Narodna in univerzitetna knjižnica. <http://iris.nuk.uni-lj.si/media/fp/iris/studije/raziskava-doseganje-standardov-splosne-knjiznice-2005-2017.pdf>
- Bon, M., Hriberšek Vuk, N., Maček, S., Pavlič, A., Sedar, K., Seljak, B. in Videc, A. (2018). *Domoznanska dejavnost v slovenskih splošnih knjižnicah in v Univerzitetni knjižnici Maribor, stanje na dan 31. 12. 2016*. Narodna in univerzitetna knjižnica. http://iris.nuk.uni-lj.si/media/fp/iris/studije/domoznanska_dejavnost.pdf
- Buczynski, J. (2008). Referral marketing campaigns: »slashdotting« electronic resources. *The Serials Librarian: from the Printed Page to the Digital Age*, 53(3), 193–209. https://doi.org/10.1300/J123v53n03_13
- De Lemos Martins, M., Oliveira, M. in Luz Correia, M. de. (2011). Les images numériques s'imaginent l'archaïque: mettre en perspective les cartes postales. *Sociétés*, 1(111), 163–177. <https://www.cairn.info/revue-societes-2011-1-page-163.htm&wt.src=pdf>
- Failing, B. J. (2016). Examining local history through postcards – a model for interactive, inquiry-based pedagogy. *Collections: a Journal for Museum and Archives Professionals*, 12(4), 419–432. <https://doi.org/10.1177/155019061601200407>
- Frković, A., in Klemen, A. (2012). Model priprave in izvedbe projektov digitalizacije - primer osrednjeslovenske regije. *Knjižnica*, 56(3), 21–40. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-N6MDS5MY>
- Gedrih Karuza, M. in Pogorelec, B. (1982). Pomenski obseg in raba besede domoznanstvo, domoznanski. *Jezik in Slovtvo*, 27(4), 112–113. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-U2F28QZ2>
- Goropevšek, B. (2000). Formalni in neformalni pritok gradiv na starih in novih medijih. V V. Stavbar (ur.), *Tradicionalni mediji v sodobni informacijski družbi* (str. 83–92). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

- Guidelines for digitalization projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives.* (2002). IFLA.
<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf>
- Hintersonnleitner, M., Mokre, J. in Müller, C. (2017). AKON – Ansichtskarten Online. *BIBLIOTHEK – Forschung und Praxis*, 41(2), 149–155. <https://doi.org/10.1515/bfp-2017-0031>
- Hriberšek Vuk, N. (2012). Načrtovanje projektov digitalizacije v Mariborski knjižnici kot oblika medinstitucionalnega sodelovanja na območju. V I. Vodopivec (ur.), *South-Eastern European Digitisation Initiative - SEEDI 2012, Ljubljana, Slovenia, 16-18 May 2012: book of abstracts*, (str. 55–56). Narodna in univerzitetna knjižnica.
- ISBD: mednarodni standardni bibliografski opis.* (2017). Narodna in univerzitetna knjižnica.
<http://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2018/Komisija/isbd.pdf>
- Jasek, C. (2007). *How to design library websites to maximise usability*. Library Connect; Elsevier.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=3f9eca5083a3f4e49462a06f7e675a921a70eec7>
- Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2011). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Amebis. <http://www.termania.net/slovarji/85/bibliotekarski-terminoloski-slovar>
- Karun, B. (2005). Virtualni regijski pomnilnik KAMRA. V *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike 4* (str. 469–479). Pokrajinski arhiv Maribor.
- Kerec, B. (2001). Nekonvencionalni tiskani (?) nosilci informacij danes: drobni tiski in slikovno gradivo z vidika ohranjanja, obdelave in ponudbe. *Knjižnica*, 45(3), 51–78.
- Kodrič-Dačić, E. (2011). Študijska knjižnica: skrite korenine osrednjih območnih knjižnic. V V. Jakac Bizjak (ur.), *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani* (str. 17–28). Knjižnica Otona Župančiča.
- Krpan Smiljanec, M. (2015). *Komunikacija zavičajnih sadržaja u digitalnoj sredini* [Doktorsko delo]. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

- Ladd, M. (2015). Access and use in the digital age: a case study of a digital postcard collection. *New Review of Academic Librarianship*, 21(2), 225–231.
<https://doi.org/10.1080/13614533.2015.1031258>
- Legan, A. (2021). *Spletne zbirke muzejev: primer Slovenskega etnografskega muzeja* [Diplomski seminar]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
<https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=127063>
- Malec, L. (2015). *Album Slovenije: osebni spomini 20. stoletja: zasnova in vrednotenje uporabniškega vmesnika za samostojno dodajanje vsebin na portalu Kamra* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=80276>
- Matusiak, K. K. (2006). Information seeking behavior in digital image collections: a cognitive approach. *Journal of Academic Librarianship* 32(5), 479–488.
<https://doi.org/10.1016/j.acalib.2006.05.009>
- Mestna knjižnica Piran. (2019). *Strateški načrt Mestne knjižnice Piran 2020–2024*.
- Nielsen, J. in Loranger, H. (2006). *Prioriziting Web usability*. New Riders Press.
- Novljan, S. (2003). Spletne strani splošne knjižnice: uporabnikov zanesljivi referenčni vir. *Knjižnica* 47(1/2), 69–83. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WPYWZ851>
- Novljan, S. (2005). Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, 49(3), 7–37.
<http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/Izvodi/K0503/novljan.pdf>
- Pečko-Mlekuš, H. (1995). Razvoj knjižničnih zbirk v Centralni tehniški knjižnici. *Knjižnica* 39(3), 115–122. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3TBQBOBZ>
- Petrovič, M. (2016). Kadri v domoznanski dejavnosti - pregled stanja. *Knjižnica*, 60(4), 79–106. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6130>
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. (2023). *Uradni list RS*, št. 28/2023.
- Reid, P. H. (2003). *The digital age and local studies*. Chandos.
- Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49(3), 39–52.
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-Z4ETZTIL>
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022-2029. (2022). *Uradni list RS*, št. 29/2022.
- Rogan, B. (2005). An entangled object: the picture postcard as souvenir and collectible, Exchange and Ritual Communication. *Cultural Analysis*, 4, 1–27.
https://www.ocf.berkeley.edu/~culturalanalysis/volume4/pdf/rogan_72ppi.pdf

- Sisti, J. D. (10. 2010). *Las tarjetas postales como fuente: postales de las ramblas* [Predstavitev prispevka] VII Jornadas nacionales de investigación en arte en Argentina, La Plata. <http://sedici.unlp.edu.ar/handle/10915/38667>
- Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027*. (2022) Združenje splošnih knjižnic.
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Visciola, M. (2006). *Usabilità dei siti web: curare l'esperienza d'uso in Internet*. Apogeo.
- Walsh, D., Hall, M. M., Clough, P. in Foster, J. (2020). Characterising online museum users: a study of the National Museums Liverpool museum website. *International Journal on Digital Libraries*, 21(1), 75–87. <https://doi.org/10.1007/s00799-018-0248-8>
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.